

לאן הגענו ? בסוגיית ב"ק ס. וב"ב כו. משמע ששיטת רב אשי (ולתוס' בב"ב שם) שבשבת חייב בגרמא כיון שנעשתה מחשבתו (מלאכת מחשבת אסרה תורה) ואילו בסוגיא בשבת קכ: למדנו: "כתיב 'לא תעשה כל מלאכה' – עשייה הוא דאסור גרמא שרי...". כיצד ניישב בין הסוגיות (אא"כ נאמר שלפנינו סוגיות חולקות). לקמן ננסה לברר האם נוכל למצא סיוע בפסוקים לשיטות האוסרות גרמא בשבת.

שמות פרק יב פסוק טז (פרשת בא)

וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף אֶשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבִדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

מה פירוש "לא יעשה" (ולא מה היחס בין שני חלקי הפסוק ? ומה הדין בשבת לא נאמר לשון זה ? והאם נסיק שביום טוב אסורה גם גרמא ? והאם היתר ביטול ואפיה ביו"ט הוא רק בגרמא ?

מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה ט

וְלִבְאֻרְהָ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת קוּשִׁיא עֲזוּמָה עַל גַּמ' מִנְחוֹת דָּף נ"ו ע"ב דְּהִנֵּחַ שְׁאוֹר עַל הַעִסָּה וְנִתְחַמְמָה מֵאִילֵי דְחִיב עָלֵי כְּמַעֲשֵׂה שְׂבֵת, וְקָשָׁה הֵא דְּמִנֵּחַ זְשָׂרָא אֲגוּמְרִי זְשָׂבֵת דְּחִיב אֲף דְּלֹא הוּי אֲלֵא גּוֹרֵם שִׁילָה ע"י הָאֵשׁ מִשּׁוּם דְּנַעֲשִׂית מִתְּשַׁבְּתוֹ וּמִלֵּאכָת מִתְּשַׁבְּת אֲסָרָה תוֹרָה, מִשְׁא"כ זְאִיסוֹר חִימוֹן מִנְחוֹת מִנָּה לֵן דְּגִרְמָא אֲסוֹר, הֵא כָּל אִיסוּרִין שְׁנֵאֲמַר זֶהן עֲשִׂי אֲמִרִין עֲשִׂי הוּא דְּאֲסוֹר הֵא גִרְמָא שְׂרִי.

וְלִדְחוּמֵר הַנּוֹשֵׂא נ"ל, דְּהִנֵּה הַסֵּמ"ג (ל"ח ע"ה) הַמּוֹצֵא זְבִי סס"י רמ"ד כְּתֹב אַחֲרֵי שְׁהוּכִיחַ דְּדִרְשָׁא דְּמִכִּילְתָּא דְּכָל מִלְּאכָה לֹא יַעֲשֶׂה לְרִבּוֹת ע"י גוֹי אֲסִמְכַחָא זְעֵלְמָא הוּא, וּז"ל "וּלְשׁוֹן לֹא יַעֲשֶׂה [בְּצִירִי] הַכְּתוּב זְכוּרָה מוֹכִיחַ שְׁהִיא דְּרִשָּׁה גְּמוּרָה" עכ"ל, וְנִרְאֶה לְתַרְץ קוּשִׁיחוֹ, דְּלֵהֲכִי כְּחִיב לֹא יַעֲשֶׂה בְּצִירִי לְרִבּוֹת מִלְּאכּוֹת שַׁע"י גִּרְמָת הָאֲדָם נַעֲשׂוֹת מִמֵּילָא, כְּעֵין זִישׁוּל וּזוּרָה וְהַזְעָרָה, כִּיּוֹן שַׁעֲיָקֵר עֲשִׂית מִלְּאכָה זוּ הוּא רַק ע"י גִּרְמָת הָאֲדָם שְׁאֲסוֹר. וְזִכְרוּנִי אִינוּ כּוּזָב שְׂרָאִיתִי זְסַפֵּר זְסַס לִיקוּטֵי הַר"י עַל הַתּוֹרָה דְּלִכְּן כְּמוֹצֵי יַעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן נִפְעַל לְרִבּוֹת מִלְּאכָה שְׁנַעֲשִׂית מֵאִילֵי, וְאִילֵי כִּיּוֹן לִמָּה שְׁכַתְּצִי. וְלִכְּן גַּם זְמַנּוֹת דְּכְחִיב זֶהן לֹא תַעֲשֶׂה בְּצִירִי דִּין כְּמַעֲשֵׂה שְׂבֵת.

תשובת ריב"א >מהדורה חדשה< - א (אוי"ח, יו"ד) / אונגאר, יואל בן אליעזר / נ הודפס מאתר אוצר החכמה

וְכַמִּשְׁכֵּי בִתְשׁוּי בְּשִׁיר ס"י שְׁלִיד, דְּמִלְּאכָה ע"י עֲכוּ"ם דְּמִי לְגוֹרֵם יַעוּ"ש.... וְא"כ לְמַדְנוּ מֵהָאִי קָרָא "דְּלֹא יַעֲשֶׂה" דְּגִרְמָא אֲסוֹר בְּיוֹם טוֹב. וְקָשָׁה מִשְׁבֵּת ק"כ ע"ב דְּבִשְׁבֵּת עֲשִׂיָּה הִיא דְּאֲסוֹר. אֲבָל גִּרְמָא מוֹתֵר. הִכִּי יוֹם טוֹב חִמּוֹר מִשְׁבֵּת?... דְּרִי יִשְׁמַעֲלָא מִחְבֵּר הַמִּכִּילְתָּא אֲזִיל לְשִׁיטְתוֹ דְּגִרְמָא אֲסוֹר, אֲף הִכָּא דְּכָתִיב עֲשִׂיָּה, כְּאֹמֵר:

רמב"ן שמות פרק יב פסוק טז (פרשת בא)

אבל מצאתי במכילתא (כאן).... ובודאי היא אסמכתא בעלמא שבאו לאסור מדבריהם אמירה במלאכת שלנו, וסמכו אותה למקרא הזה, אבל במלאכת הגוי בשלו מותר. ולפי דרכנו למדנו שלא גזרו באמירה לגוי אלא בשלנו, אבל בשלו אומר לגוי ועושה...

שׁוֹת חֲתָם סוֹפֵר חֶלֶק ג' (אֲבֵן הָעֶזְרָא) סִימָן ב'

דבכל התורה היכי דכתיב 'לא תעשה' עשיי' אסור הגרמה שרי כמו במחיקת השם בשבת פרק כל כתבי וכדמוכח במנחות נ"ו ע"ב. ובר"פ שבועות העדות מייתי ש"ס כמה ענינים שהמה בכלל עשיי' עול במשפט ובכלל לא תענה ברעך עד שקר ומ"מ לא נאסרה אלא מדכתיב 'מדבר שקר תרחק'. ואילו הוה כתיב 'לא תדבר שקר' - נמי הוה מותר הגרמת דיבור שקר אך מלשון 'תרחק' קדריש, וכל כי האי גוני. כגון, לא תבשל גדי בחלב אמו, לפע"ד מי שמעמיד קדרת בשר עם חלב אצל עצים ולא ישים אש ומניח אצלם כלי זכוכיות בשעה שאין החמה זורחת והניח כן עד שתזרח השמש ותכה בניצוציה ומדליק העצים ע"י הזכוכית ותבשל בשר בחלב פטור הוא דילא תבשלי כתיב. וה"ה 'לא תבערו אש' - אי נימא בכל מלאכת שבת הגרמה לאו דאוריית' ה"נ בהבערה, ולמאן דס"ל דאסור מדאורייתא, היינו מדכתיב במלאכת שבת לא יעשה 'בקמץ כמו במחמץ מנחות לא תאפה /ת' צרויה א' קמוצה/ חמץ, וא"כ אי הבערה לחלק יוצאת והוה בכלל מלאכת שבת הגרמה אסור ב"י ככל מלאכות שבת, ואי ללאו יוצאת אפשר לומר הגרמה מותר. ומ"מ אין זה ענין לאמירה לנכרי דאי אסורה מן התורה כדעת רש"י בחומש ה"ל האמירה לו כעושה מעשה בידים. ואי לאו דאורייתא אפי' הגרמה לא הוה, דגוי עושה אדעתי' דנפשי' בשביל ישראל ולא מקרי הגרמה אלא כשנעשה המעשה מאליה שלא ע"י בן דעת רק על דעת ישראל שהמציא מעשה ההוא והחילוק מובן...

נסה לבאר ! מנין לחת"ס לחדש לימוד בפסוק לא יעשה ? ולשיטתו האם אין סתירה לפסוק " לא תעשה " ?

כלי חמדה פרשת ויקהל אות ג'

ועיין עוד בתשובות חת"ס (אהע"ז סי' כ'), דפשיטא ליה להיפך ממש ממ"ש דלא תבערו היינו רק בידים, ולמ"ד הבערה ללאו יצאת פשיטא דלא שייך גרמא באיסור הבערה, ולמ"ד לחלק תליא בשאר מלאכות שבת, ושם יש סברא לאסור משום דבמלאכת שבת כתיב לא יעשה בהם בקמץ, עיין שם היטב שדבריו צ"ע, ובפרט ממ"ש דבמלאכת שבת כתיב לא יעשה, ואולי כוונתו על מלאכת יום טוב כמו"ש לעיל. וכבר כתבתי עליו בספרי דרך חיים ואכ"מ, אך שלא יתפוס עלי המעיין מדברי החת"ס הנ"ל ציינתי דבריו.

שׁוֹת צִיץ אֱלִיעֶזֶר חֶלֶק א' סִימָן ב' פֶּרֶק ח' אוֹת ד'

בספר כלי חמדה פ' ויקהל ראיתי שכותב לתמוה על הח"ס הנ"ל שכותב שמאן דסובר שגרמא בשבת אסור מדאורייתא הוא משום דכתיב במלאכת שבת לא יעשה בקמץ. שלא כתוב גבי שבת לא יעשה בקמץ, ומיישב שאולי כוונתו על מלאכת יום טוב שכתוב כן בפי' בא י"ב - ט"ז ע"ש. ואין לשונו של הח"ס מתיישב עפ"י ישובו זה, שהרי כותב מפורש מדכתיב במלאכת שבת לא יעשה בקמץ ומשמע שכוונתו שכתוב במלאכת שבת גופא ולא במלאכת יום טוב. ולענ"ד נראה ש"ל שכוונת הח"ס הוא מדכתיב גבי שבת (פי' תשא ל"א - ט"ו) ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' וגו', ומדכתיב בלשון יעשה בקמץ דהיינו מאליה. משמע שכוונת הפסוק להוציא בזה שאבל ביום השביעי שבת שבתון קדש לה' שאפילו מלאכה הנעשית מאליה ע"י גרמא דידך נמי לא יעשה, והוי כאילו היה כתוב מפורש במלאכת שבת לא יעשה בקמץ, דמכלל הן אתה שומע לאו.

כלי חמדה פרשת ויקהל אות ג'

אמנם כאן ארשום מה שהשיב לי בזה אדמו"ר הגאון הק' אביר הרועים הרב מסאכטשאוו (שליט"א) [זצ"ל]. דהנה לכאורה קשה דלמה צריך קרא להתייר גרמא במלאכת שבת, דמהכ"ל לאסור גרמא, והרי מסברא ידעין דגורם אינו כעושה מעשה. אמנם נראה עפ"י מה דמבואר בב"ק (דף ס' ע"א), דליבה וליבתה הרוח דאם אין בליביו כדי ללבושה פטור, ומקשינן אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו, ותוצינן ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בניזקין פטור, הרי מבואר בגמ' דבשבת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה יש סברא לאסור גרמא מה"ת, כיון דהוא מחשב למלאכה אף על פי דלא עשאה בידים, ולכן צריך קרא דילא תעשה' - להורות דדוקא בזורה ורוח מסייעתו, כיון דאופן עשיית המלאכה כך הוא חייב אף בגרמא מצד מלאכת מחשבת, משא"כ היכא דאופן עשיית המלאכה הוא בידים ממש אינו חייב על גרמא. ומעתה זה דוקא במלאכת שבת דהוא בכלל לא תעשו כל מלאכה...

שׁוֹת בֵּית יִצְחָק אֹרַח חַיִּים סִימָן לֵב אוֹת ו'

ונחזור לדברי המכילתא. עכ"פ י"ל בכונת המכילתא דס"ל דקרא דלא יעשה הגוי מלאכתך מיירי בשכיר יום ואף עבד לזמן מצוה על שביתתו. ונמצא דלא קיי"ל כמכילתא כמו שהוכחתי מהב"י סי' ש"ה ואין כאן איסור רק דמיחזי כשלוחו כמ"ש רש"י. והנה אם נאמר בטעם המכילתא משום שביתת עבדו מוכח דס"ל גם ביום טוב מוזהר על ש"ע. דהרי המכילתא יליף מקרא ד'כל מלאכה לא יעשה' בהם. וזה כתיב ביום טוב ס"פ בא. ובשבת לא כתיב לא יעשה רק 'לא תעשה'... אך למ"ש הפירוש במכילתא יש חילוק ובהכי י"ל למה בשבת כתיב 'לא תעשה' וביו"ט 'לא יעשה' וכי יום טוב חמיר משבת? אך להנ"ל נכון דבשבת בלא"ה כתיב וינפש בן אמתך ובלא"ה מוזהר על שביתת עבדו. אך ביום טוב לא כתיב קמ"ל קרא דלא יעשה אף ע"י אחרים היינו עבדים שלו שלא יעשה מלאכת בעה"ב. ולפי"ז יצא לנו ביום טוב מוזהר על שביתת עבדו ועל בהמתו אינו מוזהר... אמנם להנ"ל ניחא דמדכתיב ביום טוב יעשה אפילו ע"י אחרים יליף רמב"ן גם ביום טוב שלא יעשו עבדים מלאכתו מדאורייתא. ונכרי שאינו עבד ל"ה רק שבות. וז"ב לפע"ד:

והנה צ"ע בשבת ק"כ דיליף דבשבת גרמא שרי מדכתיב לא תעשה מלאכה עשי' אסור גרמא שרי... ובבכור דרשינן בביצה כ"ז ובבכורות דגרמא אסור מדכתיב 'כל מום לא יהי' ודרשינן כל לגרמא' - והרי בשבת נמי כתיב 'כל', אך בשבת כתיב 'תעשה' משמע דוקא שלא יעשה בעצמו וגרמא שרי. א"כ קשה ביום טוב כתיב כל מלאכה לא יעשה וזה הוי כמו בכור דלשון לא יעשה משמע שלא יגרום וא"כ נאסור גרמא בין ביום טוב בין בשבת דשבת נילף מיו"ט ונאסור מדכתיב כל וכתוב יעשה כמו בבכור? ואמנם י"ל דהתוס' כתבו בבכורות ל"ד דמ"ה דרשינן הכא 'כל' אף למאן דלא דריש משום דמסתבר לדרוש עיין שם. א"כ דוקא בבכור דכונת התורה שלא יהי הפסד קדשים מסתבר דגרמא אסור. משא"כ בשבת דכונת התורה שהגוף ישבות כשהוא רק גורם והמלאכה נעשית מעצמה הרי הגוף שובת. ול"ד 'כל'...

ואמנם צ"ע למאן דדריש בכל דוכתא כל. וכי יסבור דגרמא אסור? והנלע"ד בשוב הדבר דאס"ד ילפינן מקרא לא יעשה לגרמא קשי' קראי אהדדי דביו"ט כתיב יעשה אסור גרמא ובשבת כתיב תעשה ומשמע דמותר גרמא וכי יום טוב חמיר משבת. אלא ש"מ דגרמא שרי וקרא דיעשה קאי לאסור ביום טוב שלא יעשה עבדו לצרכו. ובשבת לא איצטרך קרא דבלא"ה כתיב וינפש בן אמתך ומ"ה ניחא שכתבה תורה ביום טוב לשון החמור משבת. אבל אס"ד דקרא אתי לגרמא קשי' למה שינה בשבת מביו"ט וזה ישוב נכון...

שׁוֹת לְהוֹרוֹת נֶתַן חֵלֶק ג' סִימָן כַּח אוֹת ג'

ועוד יש להעיר, דהנה בשו"ת חת"ס שם כתב דלמאן דס"ל דמלאכת שבת אסורה ע"י גרמא היינו משום דכתיב במלאכת שבת לא יעשה בקמץ עיין שם. וכבר תמה בשו"ת מאור החיים למו"ח זצ"ל (ח"א סי' א') דהא בשבת לא כתיב לא יעשה אלא ביום טוב כתיב (בא י"ב ט"ז), ואדרבה בש"ס שבת (קכ ב) אמרו לא תעשה עשייה אסור גרמא שרי, ועי"ש מש"כ בזה וכן במאורות נתן שם. ומעתה י"ל דלענין גרמא יום טוב חמירא משבת דהא ביום טוב נאמר לא יעשה דמשמע לאסור גם גרמא. ושוב מצאתי, שכבר העיר על החת"ס בסי' כלי חמדה (פ' ויקהל) עיין שם. ויש להעיר ממשנה מגילה (ז ב) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד עיין שם, ולכאורה יש חילוק גם לענין גרמא דביו"ט אסור ובשבת שרי. וצ"ל דהמשנה מיירי רק לענין המלאכות עצמן דמה שאסור בשבת אסור ביום טוב, אבל לענין חיובן באופני עשייתן אם במעשה או בדרך גרמא יש חילוק ביניהם....

וע"ע יבי"א ח"ד או"ח ל"ה.

אע"פ דבשבת כתיב בפרשת משפטים כ"ג י"ב וביום השביעי תשבות, שהיא מצות עשה בלא לשון עשיה, אבל המכוון הוא תשבות מעשיית מלאכה. — כתב הרמב"ם ריש הלכות שבת: "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר וביום השביעי תשבות, וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר לא תעשה כל מלאכה." — כתב בשו"ת מנחת שלמה תניינא סימן כ"ח, דהעשה של תשבות נאמרה רק לענין הלאוין שבשבת דכתיב בהו עשייה. — עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ה סימן נ"ו. — עיין להלן בהערה פ"ח, ועיין ביום תרועה המובא בסימן ג' אות ד' אם שביתה היא מעשיית מלאכה.

הברי והשמא - ד / גראוס, יקותיאל זאב / עמוד 279
הודפס מאתר אוצר החכמה

מעשי למלך הלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה טז

וראיתי כעת בשו"ת ריב"א סי' ז' שרצה ליישב דאי אמרת דלא עבר אי"כ לא משכחת מחמץ המנחה שיהא חייב דבא החימוץ ממילא ודחה זאת דיש לומר באמת דאי לאו דמצינו בבישורא אגומרא דעובר על ל"ת כל מלאכה ל"ה חייב גם הא דכתיב לא תעשה חמץ אין אזהרה על המחמץ רק על העושה איזה מלאכה הנעשית במנחות כגון לישא עריכה ואפי' כשהוא בחימוצה אבל המחמץ אי"ע דהוא לא חימוצה דממילא נעשה חמץ אי"כ הדרא קו' לדוכתי' דלא דמי לבישורא אגומרא אך בסי' ו' תי' באופן אחר דכתיב לא יעשה משמע אפי' בגרמא כמש"כ הבי"י סי' רמ"ד דלא יעשה בצירי משמע ע"י אחרים עיין שם :

שו"ת בית יצחק יורה דעה ב סימן קסז

ו. והנה בענין זה נלפע"ד דהא דעשי' אסור וגורם מותר דוקא באיסור גברא דהתורה לא הקפידה שלא יעשה הדבר רק שהוא לא יעשה על כן גרמא מותר משא"כ היכא שהקפידה התורה שלא יעשה הדבר כגון באיסור חפצא דעצם הדבר מתועב אף בנעשה ממילא כמו בב"ח שכי' רש"י בחולין קי"ד ע"ב דהוה מתועב ואפילו בנפל מעצמו הוה תועבה ואסור' מקרא דלא תאכל כל תועבה אף גרמא אסור. ולפי"ז קשה בשבת ק"כ ע"ב דמקשה דרבנן אדרבנן דבשבת ס"ל גרם כיבוי מותר ובה"י השם כתוב על בשרו ס"ל גרם מחיקה אסור. ומה קו' דלמא בשבת דהוה איסור גברא דהוא איסור התלוי בזמן ע"כ גרם מותר משא"כ בלאו דלא תעשון כן דהוא איסור חפצא על כן גרם אסור דהמעשה מצד עצמה מתועב וצ"ע :

(אולי להציע ועל פי דבריו, גרמא אכן מותרת בשבת, אולם במלאכות של בישול ואפיה שיסודם בגרמא, עליהם הזהירה תורה "לא יעשה" כיון שכך הוא הנוסח הנכון לגבי אופן מלאכות אלו – והרי הפסוק הוא על בישול ואפיה שהותרו)

שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב – ג) סימן כח

לענין גרם מלאכה בשבת נלענ"ד פשוט דקיל טפי משבות דאמירה לנכרי, שהרי לענין גרמא מפורש אמרו בגמ' שבת ק"כ ע"ב עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, ונפיש רבואתא דסברי דשרי נמי מדרבנן אפילו שלא במקום הפסד, ואף שהרמ"א הכריע בסוף סי' של"ד דשלא במקום הפסד אסור, מ"מ איסורו ודאי קיל טפי מאמירה לעכו"ם כיון שאין איסורו מפורש בש"ס. וגם מצינו במס' ביצה כ"ב ע"א בתוד"ה והמסתפק, שכתבו דגרם כבוי ביום טוב שרי ואילו בשבות של אמירה לעכו"ם נוהג לכו"ע גם בחוה"מ וכ"ש ביום טוב (מסופקני לדין דקיי"ל שגרמא אסור גם ביום טוב אך הדין בחוה"מ). וחזינן נמי דגרם כבוי שרי לכתחלה במקום פסידא ואילו אמירה לעכו"ם מפורש תנן [שבת קכ"א ע"א] דאסור לומר לעכו"ם לכבות דליקה בשבת. והן אמנם דבגרמא עושה הישראל עצמו פעולה בידים וגם המלאכה תעשה ודאי מחמת גרמתו, ואילו אמירה לעכו"ם אינו אלא דבור גרידא וקרינן ליה בגמ' שבות דלית ביה מעשה וגם לא ברור כלל בשעת האמירה שהעכו"ם ישמע לו, אפי"ה גרמא קיל טפי משום דבכה"ג שהמלאכה נעשית ע"י עכו"ם אף על גב דלאו בר חיובא הוא כלל, אפי"ה יש ע"ז שם מלאכה, והעכו"ם חשיב כשלוחו משא"כ בנעשה ע"י גרמא רואין אותה כנעשתה מאליה ואין על זה כלל שם של מלאכה, וכדחזינן דמותר לגרום בערב שבת למלאכה שתיעשה בשבת ואילו אמירה לעכו"ם גם בערב שבת אסור לומר לנכרי שיעשה מלאכה בשבת והיינו משום דמלאכה שאינה נעשית ע"י לא חשיב כלל בגדר מלאכה, ואף על גב דאין נותנין בשבת כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה משום דקא מבטל כלי מהיכנו, ומבואר דטעמא דאסור הוא משום דגורם בהעמדתו לסרך של מלאכת בונה או סותר של הכלי ע"י זה שהמוקצה יפול לתוכו (ראה בשבת מ"ג ע"א) ומבואר בכמה מקומות דאיסור זה חמור טפי, נראה דשם היתה גזירה מיוחדת, שהרי אם רק משום גרם מלאכה היה צריך להיות עכ"פ מותר במקום פסידא אף אם גורם למלאכה דאורייתא, וכ"ש הכא דרק מתחזי כסותר או בונה...

והנה בעיקר הכלל דגרמא שרי הארכתי בכמה מקומות [להלן סי' ל"א בענין כללא דגרמא] להוכיח דמדרבנן מיהא לא שרי אא"כ הוי נמי ע"י שינוי, אבל כל שהוא כדרכו ודאי אסור, ולדוגמא אציין דין העמדת כלי כדי שהתרנגולת תטיל לשם את הביצה דאסור משום גרמא דסותר או בונה, או הכנסת עדר כדי לזבל דקרינן ליה "מדיר" ואיסורו חמור מאד אף על גב דפשוט הוא דהוי רק גרמא, וכן רחיים של מים דסובר המג"א דחשיב רק גרמא ואפי"ה גם לדידה איסורו חמור מאד, וכיון שכן אפשר דמטעם זה יש מקום להחמיר ע"י עכו"ם יותר מע"י גרמא דקעביד ליה דרך שינוי.

שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב – ג) סימן לא

בעיקר כלל זה דאמרינן גבי שבת דדוקא עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, חושבני דאף במקום פסידא לא אמרינן דשרי כי אם דוקא בכה"ג דאיכא תרתי למעליותא חדא דהוי גרמא ולא קעביד כלל מעשה בידים וגם דוקא בכה"ג דהוי נמי כלאחר יד דרק אז הוא דשרי גם מדרבנן משא"כ בכה"ג שעושה כדרך המלאכה ולא כלאחר יד שפיר אסור גרמא מדרבנן אפי' במקום פסידא ומוכחי הך מילתא מכמה מקומות. (עי' מאורי אש דף ע"ב ע"ב ומנח"ש ח"א סוסי"י ט').